

Yttrande gällande ansökan om dispens

Detta yttrande är ställt till Kemikalieinspektionen med anledning av dispensansökan för användning av metylenklorid från Senior Material (Europe) (nedan bolaget).

Yrkanden

De undertecknande yrkar att Kemikalieinspektionen ska avslå Senior Material (Europe)s ansökan om dispens för användning av metylenklorid.

För det fall att Kemikalieinspektionen medger dispens, yrkar undertecknarna att bolagets begäran om omedelbar verkställighet inte beviljas.

Undertecknarna begär att få möjlighet att bemöta eventuella kompletteringar från bolaget.

Sammanfattning av argument

Skälen, som lyfts fram i detta yttrande, är sammanfattningsvis följande.

- Prövningen av möjlighet till dispens ska vara mycket restriktiv.
- Kunskapen om metylenklorids skadlighet framträder allt klarare för varje år som går. I bedömningen av dispens måste Kemikalieinspektionen ta hänsyn till den senaste forskningen om metylenklorids skadlighet.
- Bolaget har inte visat att det saknas mindre skadliga alternativ till metylenklorid.
- Bolagets utredning om exponering är otillräcklig och kan inte ligga till grund för ett beviljande av dispens.
- Bolaget har visat flera brister i sitt arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete och kan inte förväntas bedriva verksamheten på ett säkert sätt.

Till stöd för yttrandet åberopas det yttrande från professor Gunnar Johanson, professor i toxikologi och riskbedömning vid Institutet för miljömedicin, Karolinska Institutet, som redan har inkommit till Kemikalieinspektionen.

Underskrivarna

- **Föreningen Stoppa Skadliga Utsläpp av Miljögifter (SSUAM).** Föreningen har 900 medlemmar, varav de flesta bor i Eskilstuna. Föreningen grundades under hösten 2024 som ett svar på Senior Materials kommande kemikaliehantering och tillhörande utsläpp. SSUAM är en ideell förening som verkar för en giftfri stad.
- **Naturskyddsföreningen i Eskilstuna.** Föreningen har 1150 medlemmar och arbetar med och driver natur- och miljöfrågor.
- **Katti Svedberg**, boende 850 m från fabriken
- **Karin Ernryd**, boende 850 m från fabriken
- **Lennart Bogg**, professor emeritus i folkhälsovetenskap

- **Roja Kirkeby**, kemist, inriktning biokemi
- **Anna Reje**, pensionär, tidigare civilingenjör i kemiteknik
- **Nicklas Ekebon**, miljövetare och fil.lic. i biologi

Utöver de privatpersoner som skriver under detta yttrande finns många Eskilstunabor som motsätter sig dispens för metylenklorid. Föreningen SSUAM:s namninsamling mot etablering av bolagets fabrik har hittills samlat mer än **24 000** underskrifter.

Utveckling av argument

Kemikalieinspektionens bedömning måste vara mycket restriktiv

Dispens från förbudet mot metylenklorid i det enskilda fallet får endast ges om det föreligger synnerliga skäl. Lagstiftaren har alltså valt det strängare kriteriet för dispens: synnerliga skäl istället för särskilda skäl. Detta innebär att prövande myndighet måste göra en *mycket* restriktiv bedömning av om förbudet kan frångås i det enskilda fallet.

I Kemikalieinspektionens föreskrifter står att synnerliga skäl "normalt anses" finnas om användbara alternativ saknas, den sökande fortlöpande undersöker möjligheter till substitution och användningen inte medför oacceptabel exponering. Den föreliggande dispensansökan är dock inte en "normal" dispensansökan. Ansökan avser användning av 1280 ton metylenklorid. Före bolagets senaste dispensansökan omfattade dispenser avsevärt mindre mängder, även sammanlagda.¹ Det är heller inte fråga om en verksamhet som funnits under lång tid, utan verksamheten har ännu inte kommit i gång. Därför saknas det intresse av kontinuitet som gällde verksamheter som använde metylenklorid när förbudet instiftades. Vidare är bolaget ett helägt dotterbolag till ett kinesiskt bolag. Utländska investeringar, särskilt kinesiska investeringar, i skyddsvärd verksamhet kan innebära risker som inte föreligger i normalfallet.² Sammantaget måste detta föranleda en *ännu* striktare bedömning av synnerliga skäl än normalt.

Ny kunskap om metylenklorid måste beaktas

Metylenklorid (även diklormetan eller DCM) är ett klorerat lösningsmedel. Det har länge varit känt att metylenklorid medför risker för hälsa och miljö. I Sverige förbjöds all användning av metylenklorid 1996.³ Riksdagen fattade år 1991 beslut om att användningen av metylenklorid helt borde avvecklas senast till utgången av år 1995.⁴ Skälet till att avveckla metylenklorid var dess "flyktighet och giftighet samt stora spridning".⁵ Den snabba avvecklingstakten ansågs "tekniskt möjlig och miljö- och

¹ Kemikalieinspektionen, Kemikalieinspektionen ger dispens för förbudet ämne i tillverkning av litiumbatterikomponent, 2021-11-01, <https://www.kemi.se/arkiv/nyhetsarkiv/nyheter/2021-11-01-kemikalieinspektionen-ger-dispens-for-forbudet-amne-i-tillverkning-av-litiumbatterikomponent>.

² Se exempelvis prop. 2022/23:116 (Ett granskningssystem för utländska direktinvesteringar till skydd för svenska säkerhetsintressen), SOU 2021:87 (Granskning av utländska direktinvesteringar), Kinesiska investeringar i Sverige: en kartläggning (Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI), regeringens skrivelse 2019/20:18 (Arbetet i frågor som rör Kina).

³ Övergångsbestämmelser, förordning (1991:1289) om vissa klorerade lösningsmedel.

⁴ Prop. 1990/91:90, s. 258, JoU 30, rskr. 338.

⁵ Prop 1990/91:90 s. 258.

hälsomässigt motiverad”.⁶ Sverige har varit pådrivande i det internationella arbetet för begränsning av metylenklorid.⁷⁸

Lagstiftaren visste alltså redan för 35 år sedan att användning av metylenklorid medförde risker för cancer och fara för miljön. Det var välkänt att inandning av höga halter metylenklorid direkt ger illamående, yrsel och domningar. Det var också visat att metylenklorid medför minskad spermieproduktion och testikelatrofi.⁹ Metylenklorid har också misstänkts leda till spontana aborter hos kvinnor.¹⁰ Senare forskning har stärkt farhågorna om metylenklorid. Kunskapsläget om metylenklorids skadlighet sådant som det var 2015 finns sammanfattat i *Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34*. Där framgår att metylenklorid absorberas effektivt via luftvägar och i vätskeform kan hudupptaget vara betydande. Bland flera hälsorisker nämns att metylenklorid medför att kolmonoxid binds till hemoglobin i blodet (COHb) vid inandning. Detta kan medföra syrebrist och påverkan på hjärnan, bland annat i form av yrsel eller i värsta fall plötslig död.¹¹ Från åren efter 2015 finns studier som visar på högre risk för gallvägscancer,¹² primärt Sjögrens syndrom¹³ och genskador,¹⁴ för att ge en icke uttömmande lista.

Sedan bolagets förra dispensansökan 2021 har kunskapen om ämnets skadlighet förstärkts ytterligare. Det amerikanska miljöskyddsverket Environmental Protection Agency (EPA) har i sin riskbedömning för metylenklorid 2022 bedömt att metylenklorid innebär hälsorisker både för personer som arbetar direkt med ämnet och personer som utsätts indirekt (workers, occupational non-users and bystanders). EPA bedömde också att 52 av 53 tillfällen då människor kommer i kontakt med metylenklorid utgör en betydande risk för människors hälsa. Bland dessa tillfällen ingår industriell användning såsom tillverkning av separatorfilm.¹⁵ För arbetstagare finns numera bland annat klara belegg för att metylenklorid ger högre risk för Parkinsons sjukdom.¹⁶ Rapporter om akut livsfarlig exponering vid arbete finns så sent som 2023.¹⁷

⁶ Prop 1990/91:90 s. 258.

⁷ Prop. 1990/91:90 s. 234.

⁸ [OECD Environment Monograph Series No. 101. Risk Reduction Monograph No. 2: Methylene Chloride](#), som Sverige tog fram.

⁹ Kelly M. Case reports of individuals with oligospermia and methylene chloride exposures. *Reprod Toxicol* 1988;2:13-17.

¹⁰ Taskinen H, Lindbohm ML, Hemminki K. Spontaneous abortions among women working in the pharmaceutical industry. *Br J Ind Med* 1986;43:199-205.

¹¹ Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34. Diklormetan (Metylenklorid). *Arbete och Hälsa* 49 (2015) 91-118. <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/38746>.

¹² Sobue T et al, Risk of bile duct cancer among printing workers exposed to 1,2-dichloropropane and/or dichloromethane, 2015, *J Occup Health*, Epub 2015 Feb 7.

¹³ Chaigne B et al., Primary Sjögren's syndrome and occupational risk factors: A case-control study, 2015, *Journal of Autoimmunity*, 60(2015) 80-85.

¹⁴ Zeljezic D, Mladinic M, Kopjar N and Radulovic A H, Evaluation of genome damage in subjects occupationally exposed to possible carcinogens, 2016, *Technology and Industrial Health* vol 32(9), pp 1570-1580.

¹⁵ EPA; MC_Final Revised RD_10.26.22-final (1)

¹⁶ Aravindan A, Engstrom Newell M and Halden R U, Literature review and meta-analysis of environmental toxins associated with increased risk of Parkinson's disease, 2024, *Science of the Total Environment*.

¹⁷ Shang RK, et al, Case Report: Sudden death caused by methylene chloride poisoning, 2024, *Frontiers in Pharmacology*, DOI 10.3389/fphar.2024.1471744

Generellt är metylenkloridhalterna betydligt högre på arbetsplatser än i omgivningsluften.¹⁸ Skadligheten är dock så hög att även närboende kan drabbas. Det finns klara belegg för att metylenklorid ger högre risk för flera sorters barncancer.¹⁹ Bland närboende finns därutöver studier som visar att metylenklorid ger högre risk för bröstcancer,²⁰ kolorektal cancer,²¹ leukemi,²² autism^{23,24} och hjärncancer.²⁵ Sedan 2021 har nya studier visat att metylenklorid kan bidra till ALS²⁶ och bekräftat tidigare misstänkta risker för non-Hodgkins lymfom.²⁷ Gemensamt för samtliga refererade studier är att utsläppsnivåer och halter i uteluften varit lägre än vad bolaget planerar i Eskilstuna.

Metylenklorid påverkar även miljön. Det är känt sedan länge att det är en potent växthusgas²⁸ och kan orsaka marknära ozon.²⁹ Ny forskning visar att metylenklorid också riskerar att tunna ut det stratosfäriska ozonlagret, till skillnad från vad man tidigare har trott.³⁰

Det förbättrade kunskapsläget återspeglas även i klassificeringarna. WHO klassificerar metylenklorid som "troligen cancerframkallande" sedan 2016. Klassificeringen baseras huvudsakligen på studier som visar samband mellan exponering för metylenklorid och cancer i gallgångarna respektive non-Hodgkins lymfom i människa, samt tillräckliga bevis för cancer i djur.³¹ Arbetsmiljöverket klassar ämnet som cancerframkallande. Den senaste omprövningen av gränsvärden gjordes 2018.³² EU:s kemikaliebyrå ECHA klassificerar i nuläget metylenklorid som att det "misstänks kunna orsaka cancer".³³ ECHA:s riskbedömningskommitté har dock i mars i år föreslagit att metylenklorid ska

¹⁸ Dagens Arbete, "Ny forskning: Metylenklorid farligare än vad myndigheterna tidigare känt till", <https://da.se/2024/10/ny-forskning-metylenklorid-farligare-an-man-kant-till/>, publicerad 2024-10-04 (uppdaterad 2024-11-26).

¹⁹ Park A S et al, Exposure to ambient dichloromethane in pregnancy and infancy from industrial sources and childhood cancers in California, 2017, International Journal of Hygiene and Environmental Health, 220(7):1133-1140.

²⁰ Niehoff N M et al., Airborne mammary carcinogens and breast cancer risk in the Sister Study, 2019, Environment International.

²¹ García-Pérez J et al., Residential proximity to industrial pollution sources and colorectal cancer risk: A multicase-control study, 2020, Environmental International.

²² García-Pérez J et al, Childhood leukemia and residential proximity to industrial and urban sites, 2015, Environmental Research 140, 542-553.

²³ Windham G C, et al, Autism Spectrum Disorders in Relation to Distribution of Hazardous Air Pollutants in the San Francisco Bay Area, 2006, Environmental Health Perspectives, Vol 114, no. 9, 1438-1444.

²⁴ Kalkbrenner A M et al., Perinatal exposure to hazardous air pollutants and autism spectrum disorders at age 8, 2010, Epidemiology vol 21, pp 631-641.

²⁵ Makris K C and Voniatis M, Brain cancer cluster investigation around a factory emitting dichloromethane, 2017, The European J of Public Health, pp 338-343.

²⁶ Andrew A et al., ALS risk factors: Industrial airborne chemical releases, 2023, Environ Poll.

²⁷ Boyle J et al., Modeling historic environmental pollutant exposures and non-Hodgkin lymphoma risk, 2023, Environmental Research, Epub 2023 Feb 18.

²⁸ https://ghgprotocol.org/sites/default/files/ghgp/Global-Warming-Potential-Values%20%28Feb%2016%202016%29_1.pdf

²⁹ <https://utslappisiffror.naturvardsverket.se/sv/Amnen/Klorerade-organiska-amnen/Diklormetan/>

³⁰ An M D, et al., Rapid increase in dichloromethane emissions from China inferred through atmospheric observations, 2021, Nature, och där gjorda referenser.

³¹ IARC Monographs on the Evaluation of Carcinogenic Risks to Humans. Some Chemicals Used as Solvents and in Polymer Manufacture. Volume 110 (2016) 177- 255. <https://publications.iarc.fr/547>.

³² Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön, bilaga 1.

³³ <https://echa.europa.eu/sv/substance-information/-/substanceinfo/100.000.763>

<https://echa.europa.eu/sv/registry-of-clh-intentions-until-outcome/-/dislist/details/0b0236e1838a73e8>.

klassas som att det “kan orsaka cancer” och därutöver “misstänks kunna orsaka genetiska defekter”.³⁴ Det är också troligt att ECHA föreslår nya, striktare gränsvärden för metylenklorid inom kort.³⁵

Sammanfattningsvis förbjöds metylenklorid redan för trettio år sedan på grund av ämnets stora risker. Förbudet mot metylenklorid var avsett att avveckla användning av metylenklorid. Studier på senare år gör att ämnets skadliga effekter på miljö och hälsa hos både arbetstagare och närboende framträder allt tydligare. Kunskapen om ämnets skadlighet är alltså bättre jämfört med när förbudet mot metylenklorid infördes, jämfört med 2018 när Arbetsmiljöverket senast omprövade gränsvärdena för metylenklorid i luft, och jämfört med 2021 när bolagets förra dispensansökan bedömdes. Detta nya kunskapsläge måste leda till att Kemikalieinspektionens prövning av “synnerliga skäl” sker ännu striktare än när förbudet mot metylenklorid infördes. Det måste även få följderna att det krävs att bolaget visar att det har förmåga att följa de striktare gränsvärden som kan förväntas vara på plats inom kort.

Bolaget har inte visat att det saknas mindre skadliga alternativ

Enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter krävs för dispens att något användbart alternativ ännu inte blivit tillgängligt för att lösa företagets behov. Bolagets utredning av andra tillgängliga alternativ förefaller rymmas på lite drygt en sida.³⁶ Utredningen tolkar “behov” alltför snävt. Vidare hänvisar bolaget till “kommersiellt gångbara” alternativ utan motivering. Flera tänkbara sätt att lösa företagets behov utreds knapphändigt eller inte alls. Det får därmed inte anses visat att det saknas mindre skadliga alternativ till användning av metylenklorid.

“Företagets behov” ska tolkas brett

Enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter krävs att något användbart alternativ ännu inte blivit tillgängligt för att “lösa företagets behov”. Företagets behov får i detta fall anses vara att leverera separatomaterial till batterier för elfordon som kan användas i kalla klimat. En mer begränsad prövning av företagets behov vore alltför snäv och inte förenlig med kravet på synnerliga skäl för dispens. Till exempel går det inte att utgå från en viss processmetod eller ett visst separatomaterial för att därefter se vilket lösningsmedel som krävs. Det går heller inte att bortse från eventuella anpassningar eller applikationer som batteri- eller bilproducenterna kan göra för att batterierna ska fylla sin funktion också i kalla klimat. Bolaget har alltså att visa att inget mindre skadligt alternativ än metylenklorid finns för att få elbilsflottan att fungera i kalla klimat.

Även kostsamma alternativ kan vara “tillgängliga”

Bolaget säger sig leta efter ett alternativ till metylenklorid som är kommersiellt gångbart och menar att bland annat kostnad är en viktig begränsning. Högre kostnader för alternativ till ett förbjudet ämne utgör dock inte skäl för dispens utan kan bara beaktas på samhällsekonomisk nivå.

Enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter krävs att något användbart alternativ ännu inte blivit “tillgängligt” för att lösa företagets behov. Ekonomiska skäl bör inte, eller bara i ytterst liten

³⁴ RAC Opinion proposing harmonised classification and labelling at EU level of dichloromethane. ECHA/RAC/CLH-O-0000007474-70-01/F. 10 March 2025.

<https://echa.europa.eu/documents/10162/10069a2f-69d7-10ae-d448-3d3a85e08c4a>.

³⁵ Gunnar Johanson, expertyttrande.

³⁶ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Substitutionsrapport), avsnitt 1 och 2.

utsträckning, kunna tas i beaktande för frågan om vad som är "tillgängligt". Metylenklorid är ett förbjudet ämne. All användning utgör ett undantag från förbudet och det krävs synnerliga skäl för att ett sådant undantag ska medges. Ett företag kan därför inte räkna med användning av metylenklorid, allra minst vid start av en ny verksamhet. Att ett företag riskerar ökade kostnader i jämförelse med om ämnet var tillåtet är inte ett argument för att bevilja dispens. Dispens kan alltså inte medges för att ett företag ska ha lägre kostnader för att bedriva en nystartad verksamhet.

För det fall att Kemikalieinspektionen ändå bedömer att ekonomiska argument kan tas i beaktande, ska endast mycket stora skillnader i kostnad kunna beaktas. Eftersom metylenklorid är förbjudet omfattas det inte av produktvalsregeln i 2 kap. 4 § miljöbalken. Med beaktande av detta och det faktum att synnerliga skäl krävs för dispens, kan praxis och förarbetsuttalanden som gäller bedömningar av substitution för skadliga, men tillåtna, ämnen enligt 2 kap. 4 och 7 §§ miljöbalken enbart tolkas som en lägsta ribba. För att ett ämne ska anses som inte tillgängligt på grund av kostnad måste mycket höga krav uppställas.

Bolaget skriver kortfattat att metylenklorid är det enda kommersiellt gångbara alternativet, bland annat med hänvisning till kostnad. Bolaget har dock inte visat några som helst beräkningar för detta påstående. Det saknas beräkningar dels för det egna bolagets ekonomi, dels för kostnader i batteri- och elbilsproduktionskedjan, dels på samhällsekonomisk nivå och med beaktande av slutkonsumenten. För att synnerliga skäl ska anses föreligga måste det krävas en samhällsekonomisk analys som visar att kostnaderna för ett alternativ till metylenklorid överstiger vinsterna med omställning av fordonsflottan till el. I avsaknad av detta måste ansökan nekas.

Bolagets utredning är otillräcklig

Bolagets utredning kan sammanfattas med att bolaget anser att våtprocess måste användas och att metylenklorid är det enda kommersiellt gångbara alternativet i våtprocess. Bolaget utgår alltså från en snäv prövning av "behov". Varken valet av separatormaterial eller möjligheten till anpassningar för kalla klimat senare i batteri- och bilproduktionen nämns över huvud taget. Utredningen är redan därför otillräcklig. I det följande ges, utan anspråk på att vara uttömmande, några exempel och kommentarer angående steg i produktionen som bolaget inte har utrett alls eller har avfärdat utan tillräcklig förklaring.

Produktionsmetoder som bygger på torrprocess har börjat användas av ledande internationella aktörer. Torrprocess innebär att inga lösningsmedel, inte heller klorerade sådana, behövs. Det bör därför ses som ett särskilt relevant alternativ. Trots detta är bolagets utredning mycket kortfattad. Bolaget skriver att separatorer som tillverkas med våtprocess "vanligtvis" används i batterier med låg energidensitet och att separatorer som tillverkas med våtprocess "ofta" används i högpresterande batterier. Bolaget kan inte med detta anses ha visat att högpresterande batterier inte går att åstadkomma genom torrprocessteknik.

Bolaget skriver även att batterier med separatorer tillverkade i torrprocess inte kan hålla ström vid kallare temperaturer. I detta undviker bolaget att utreda om batteri- eller bilproducenterna kan göra anpassningar eller applikationer för att torrprocesstillverkade batterier ska fungera även i kalla klimat. Av vad undertecknarna erfar undersöks och till och med används sådana applikationer redan idag i produktionen av elfordon. Bolaget har inte visat varför detta inte skulle vara möjligt.

Bolaget utreder inte heller möjligheten att använda andra material i separatorfilmerna än polyeten (PE). Tänkbara alternativ är bland annat polyvinylalkohol (PVA) och lignin. Användning av PVA och lignin i våtprocess möjliggör att vatten kan användas som lösningsmedel, vilket skulle minska miljö- och hälsoriskerna drastiskt jämfört med metylenklorid. Separatorfilmer baserade på PVA och lignin ger inte bara god termisk stabilitet och naturligt flamskydd utan är också kostnadseffektiva.³⁷ Bolaget har inte motiverat varför det anser det nödvändigt att använda polyeten som separatomaterial.

Bolaget påstår, som framgår ovan, att det saknas alternativa lösningsmedel för våtprocessbaserad extraktion av paraffinolja. Bolaget har dock inte visat att tillverkning med mindre farliga lösningsmedel inte förekommer eller inte är kommersiellt gångbart. Till exempel använder flera tillverkare n-hexan. En studie publicerad 2020 visar också att användning av n-hexan som extraktionsmedel i tillverkningen av PE-separatörer ger bättre resultat än metylenklorid, både avseende mekaniska egenskaper och batteriprestanda.³⁸ Det finns alltså alternativa lösningsmedel med fördelaktiga egenskaper.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis är bolagets utredning bristfällig. Det saknas redovisning om varför ovanstående alternativ inte skulle gå att använda i bolagets verksamhet. Särskilt de indikationer som finns om att andra aktörer redan idag använder metylenkloridfri tillverkning talar för att alternativ existerar och är praktiskt tillämpbara. Varje påstående om att alternativ saknas måste därför vara mycket väl underbyggt. Bolaget har alltså inte visat att det saknas tillgängliga alternativ för att lösa dess behov av att producera separatomaterial som gör att elfordon kan fungera i kalla klimat. Dispens kan därmed inte beviljas.

Bolagets användning riskerar att medföra oacceptabel exponering

Bolaget har inte visat att användningen av metylenklorid inte medför oacceptabel exponering. Som framgår ovan är metylenklorid ett ämne med stora hälsorisker. Kravet på synnerliga skäl, liksom en tillämpning av försiktighetsprincipen, medför att endast mycket låga risker kan godtas. Detta gäller inte bara under normala förhållanden, utan även vid oväntade händelser. I prövningen behöver anställdas exponering både inne i och i anslutning till lokalerna beaktas. Bolaget har genomgående inte lämnat tillräcklig utredning om exponeringen. Vidare har bolaget visat sig likgiltigt inför arbetsmiljörisker för sina anställda. Det finns därför anledning att befara att bolaget inte kommer att hantera metylenklorid på ett säkert sätt.

Exponering inne i lokalerna

Bolagets ansökan saknar beräkningar av exponering i lokalerna

Bolagets ansökan saknar beräkningar av exponeringshalter inne i produktionslokalerna. Av ansökan framgår att metylenklorid kan avgå till lokalerna, eftersom ämnet är mycket flyktigt. Högst halter i lokalerna kan förväntas i anslutning till torkningssteget. Arbetstagare kommer att behöva befinna sig

³⁷ Se t.ex. Jung, H.Y.; Lee, J.S.; Han, H.T.; Jung, J.; Eom, K.; Lee, J.T. Lignin-Based Materials for Sustainable Rechargeable Batteries. *Polymers* 2022, 14, 673. <https://doi.org/10.3390/polym14040673>.

³⁸ Themorphology of polyethylene (PE) separator for lithium-ion battery tuned by the extracting process, Lei Sheng, Rong Xua, Hui Zhang, Yaozong Bai, Shangjun Song, Gaojun Liu, Tao Wang, Xianli Huang, Jianping He, *Journal of Electroanalytical Chemistry* 873 (2020) 114391.

där för att samla färdiga rullar vid den sista lindningsprocessen. I ansökan hävdas att koncentrationen av metylenklorid vid lindningsprocessen är låg. Den enda grund som anges för detta påstående är luftövervakning vid bolagets anläggningar i Kina.³⁹ Det framgår inte på vilket sätt produktionen och lokalerna i Eskilstuna liknar eller skiljer sig åt från produktionen och lokalerna i Kina. En sådan jämförelse kan därför inte läggas till grund för påståendet att koncentrationen är låg. Tillförlitligheten i uppgifter från fabriker i Kina kan dessutom ifrågasättas, särskilt med tanke på att den kinesiska staten under senare år har stärkt kontrollen över kinesiska företag (inklusive privata företag).⁴⁰

Luften inne i produktionslokalerna som innehåller metylenklorid ska sugas ut genom kraftiga fläktar. Eftersom ett kraftigt undertryck uppstår kommer samma mängd luft att strömma in i lokalerna. Den inkommande luften kommer sannolikt att innehålla metylenklorid. Nedan konstateras att spridningsberäkningen inte är tillförlitlig för att avgöra mängden metylenklorid nära byggnader. Det innebär att bolaget inte kan veta, och inte har försökt att ta reda på, hur stor mängd metylenklorid som kommer in i lokalerna genom luften utifrån.

Med hänsyn till att metylenklorid kan komma in i lokalerna genom luften utifrån behöver rening och återvinning uppfylla höga krav. Som konstateras nedan under avsnittet "Ansökan saknar tillräckliga beskrivningar av rening och återvinning" har inte bolaget på ett tillfredsställande sätt redogjort för möjligheterna till bättre rening eller återvinning.

Bolaget hävdar att de hygieniska gränsvärdena för metylenklorid kommer att följas⁴¹ men anger inga grunder eller beräkningar som styrker detta påstående. Med tanke på att det saknas beräkningar av mängden metylenklorid inne i lokalerna, och att spridningsberäkningen inte kan användas för att uppskatta mängden metylenklorid som kommer in i lokalerna genom luften utifrån, bör det ifrågasättas hur bolaget kan garantera att gränsvärden inte kommer att överskridas. Bolaget uppger att onlinemätning kommer att ske utmed produktionslinan och vid lagringstankar och att det kommer att finnas larm för när gränsvärden överskrids.⁴² En dispens kan dock inte beviljas för en mängd metylenklorid som innebär oacceptabel exponering, även om det finns mätninginstrument och larm som kan varna för när oacceptabel exponering uppstår.

Som nämns ovan är det troligt att ECHA, och därefter Arbetsmiljöverket, inför nya och striktare gränsvärden för metylenklorid inom kort.⁴³ Bolaget har inte visat hur det ska kunna följa dessa nya gränsvärden.

För att kunna visa att arbetstagarna inte utsätts för oacceptabel exponering av metylenklorid hade bolaget behövt visa tillförlitliga beräkningar som anger exponeringshalterna i lokalerna. Sådana beräkningar hade behövt ta hänsyn till åtminstone följande parametrar.

- Exponeringshalterna i varje rum där anställda kan komma att befinna sig, även om de bara befinner sig där tillfälligt.
- De halter metylenklorid som avges från specifika källor och de som avges diffust.
- Koncentrationen av metylenklorid direkt utanför fabriken och det faktum att luft förorenad med metylenklorid som kommer ut ur fabriken med stor sannolikhet kommer tillbaka in i fabriken.

³⁹ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

⁴⁰ Kinesiska investeringar i Sverige: en kartläggning, Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), s. 25.

⁴¹ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

⁴² Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

⁴³ Gunnar Johansson, expertyttrande.

- Att metylenklorid är tyngre än omgivningsluften,⁴⁴ vilket ger högre koncentrationer nära mark, golv och i golvbrunnar.⁴⁵⁴⁶

Sådana beräkningar hade behövt utgå från det värsta tänkbara scenariot, det vill säga den högsta exponeringen som arbetstagare kan utsättas för såväl kontinuerligt som vid ett och samma tillfälle.

Avsaknaden av beräkningar är en allvarlig brist i ansökan. Bristerna i ansökan gör att det inte går att bedöma om användningen av metylenklorid skulle innebära oacceptabel exponering för arbetstagarna. Det vittnar också om en likgiltig inställning till riskerna med metylenklorid och till arbetstagarnas hälsa. Ansökan kan därför inte beviljas.

Bolagets ansökan saknar tillräcklig beskrivning av skyddsutrustning

Det framgår av ansökan att operatörer vid behov kommer att utrustas med nödvändig skyddsutrustning.⁴⁷ Det framgår inte vilken typ av skyddsutrustning som kommer att användas eller när det anses finnas behov av den. Arbetsmiljöverket har funnit brister i bolagets rutiner för skyddsutrustning vid hantering av kemikalier.⁴⁸ Om bolaget står redo att börja använda metylenklorid bör det finnas tydliga riktlinjer för vilken typ av skyddsutrustning som ska användas och när den ska användas.

Det bör noteras att metylenklorid i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd (AFS 2023:14) om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön markeras med anmärkningen H, vilket innebär att ämnet lätt tas upp genom huden och att gränsvärdet bedöms ge tillräckligt skydd om huden är skyddad. Att gränsvärdena inte överskrids kan därför inte anses utgöra ett tillräckligt skydd mot oacceptabel exponering, om det inte också är säkerställt att huden på arbetstagarna är skyddad.

Avsaknaden av tillräcklig information om skyddsutrustning gör att det inte går att bedöma om användningen av metylenklorid skulle innebära oacceptabel exponering för arbetstagare. Ansökan kan därför inte beviljas.

Exponering utanför lokalerna

Vid bedömningen av risken för att arbetstagare utsätts för oacceptabel exponering för metylenklorid behöver även miljön intill fabriken beaktas. De som arbetar på fabriken kommer att röra sig på verksamhetsområdet åtminstone för att ta sig till och från fabriken. De kan även behöva gå mellan olika byggnader på verksamhetsområdet under arbetspass. De kan också förväntas befinna sig på verksamhetsområdet under raster. Det rör sig om kortare men återkommande exponeringar och bolaget har inte visat att detta inte medför en oacceptabel exponering för metylenklorid.

Bolagets ansökan saknar tillräckliga beräkningar av exponering i anslutning till lokalerna

Den spridningsberäkning som har genomförts är otillräcklig. Det utgör en brist i ansökan, dels eftersom det innebär att det inte går att veta vilken halt metylenklorid som arbetstagare utsätts för på

⁴⁴ National Toxicology Program, Institute of Environmental Health Sciences, National Institutes of Health (NTP), 1992. National Toxicology Program Chemical Repository Database. Research Triangle Park, North Carolina.

⁴⁵ Australian Government - Department of Health, Dichloromethane (Methane, Dichloro-) Evaluation Statement, 14 September 2021, p. 10

⁴⁶ Bahadori F, Journal of Chemical Technology and Metallurgy 58(3), 2023, pp 522-528

⁴⁷ Ansökan om dispens, Bilaga 2 (Teknisk beskrivning), s. 19.

⁴⁸ Se avsnittet "Bolaget brister i sitt arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete" i detta yttrande.

verksamhetsområdet, dels eftersom det inte går att veta vilken mängd metylenklorid som strömmar in i lokalerna med luften utifrån (se ovan).

Bolaget konstaterar självt att den typ av modell och den valda upplösning i beräkningarna som använts har begränsningar på finare skala, speciellt nära byggnader. Bolaget konstaterar att den beräknade depositionen bör ses som ett ungefärligt värde på nedfall av metylenklorid till mark eftersom denna typ av beräkning för flyktiga ämnen som metylenklorid är mycket osäker. Det menar att analys av halter inne på verksamhetsområdet bör göras med goda säkerhetsmarginaler.⁴⁹ Osäkra beräkningar kan dock inte läggas till grund för en bedömning av exponeringen. Om beräkningarna är osäkra, går det inte att veta vad som är en god säkerhetsmarginal.

Den beräkningsmodell som har använts för spridningsberäkningen kan inte läggas till grund för en bedömning av arbetstagares exponering för metylenklorid. Fredrik Windmark, chef vid den svenska expertmyndigheten SMHI:s avdelning för luftkvalitet, anser att det finns svagheter med modellen. Han menar att koncentrationen av utsläpp av metylenklorid i verkligheten kan bli större, särskilt nära fabriken. Modellen används i huvudsak för utsläpp från höga skorstenar, medan det mesta av utsläppen i bolagets fall sker från låg höjd, nära taket. Han menar att resultatet från den modell som bolaget har använt sig av är bättre en bit bort från utsläppskällan. När utsläppen sker från låg höjd behöver man använda en helt annan modell för att se hur vindarna rör sig. Windmark rekommenderar användningen av en computational fluid dynamics-modell (CFD-modell) eller någon annan modell för att nå en mer korrekt slutsats. Andra modeller kan ta hänsyn både till gasens vikt och till byggnader runt omkring.⁵⁰ Beräkningsmodeller som använder sig av skorstenens höjd, luftflödet ut från skorstenen och fler parametrar finns också att tillgå.⁵¹ Den modell som har använts i spridningsberäkningen är alltså otillräcklig för att bedöma den exponering som arbetstagare utsätts för inom verksamhetsområdet.

I ansökan om miljötillstånd angav bolaget att den maximala halten av metylenklorid från en av fabriken fyra skorstenar uppskattades uppgå till 200 mg/m³. Det överstiger det gränsvärde som anges i Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om gränsvärden för luftvägsexponering i arbetsmiljön (AFS 2023:14). Även efter att man uppmärksammade det överskridna värdet vidhöll bolaget att utsläppet var aktuellt. I samma sammanhang angavs dock också ett lägre gränsvärde, 120 mg/m³, vilket utgör gränsvärdet enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Det lägre värdet angavs utan en närmare förklaring av hur utsläppen nu kunde begränsas till denna nivå.⁵² Med hänsyn till det anförda går det att ifrågasätta tillförlitligheten i bolagets uppskattade halter av utsläpp och uppskattade halter av metylenklorid i fabriken, liksom bolagets kompetens och kunskap om arbetsmiljömässiga regelverk.

I spridningsberäkningen i nuvarande ansökan om dispens anges fem olika utsläppspunkter. För fyra av dem anges utsläpp om 120 mg/m³. Det är samma värde som gränsvärdet enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Bolaget behöver kunna redogöra för om det finns risk för att gränsvärdet överskrids under andra förhållanden än de som beräkningarna utgår från. Värdena som anges i den nya

⁴⁹ Ansökan om dispens, Bilaga 2.3 (Spridningsberäkning av metylenklorid).

⁵⁰ Dagens Arbete, "SMHI ifrågasätter Seniors val: "Måste använda helt annan modell"", <https://da.se/2024/09/smhi-ifragasatter-senior-materials-val/>, publicerad 2024-09-04 (uppdaterad 2024-09-06).

⁵¹ Stack downwash, University of Surrey, A G Robins, CERC., 2023.

⁵² Se ansökan om miljötillstånd med kompletteringar och bilagor samt Dagens Arbete, "Senior fick tillstånd – trots kännedom om olaglig gifthalt bland anställda", <https://da.se/2024/11/senior-fick-tillstand-trots-kannedom-om-olaglig-gifthalt/>, publicerad 2024-11-19 (uppdaterad 2024-11-20).

spridningsberäkningen är för två av utsläppspunkterna högre än de värden som angavs i ansökan om miljötillstånd, trots att bolaget nu avser använda en mindre mängd metylenklorid än den mängd som tidigare planerades att användas. Detta förhållande har inte förklarats av bolaget.

Sammanfattningsvis brister bolagets beräkningar av exponering i anslutning till lokalen på åtminstone följande sätt.

- Modellen som har använts för spridningsberäkning ger inte en god bild av metylenkloridhalterna nära fabriken.
- För fyra utsläppspunkter anges utsläpp som precis hamnar inom gränsen för tillåtet gränsvärde. Det saknas en redogörelse för om det finns risk för att gränsvärdet överskrids.
- Spridningsberäkningarna i ansökan om miljötillstånd och i ansökan om dispens är inkonsekventa, utan att detta förklaras.

Av dessa anledningar går det inte att avgöra om personalen riskerar att utsättas för oacceptabel exponering när den vistas utomhus i samband med arbetet. Ansökan måste därför avslås.

Ansökan saknar tillräckliga beskrivningar av rening och återvinning

För att inte släppa ut onödigt mycket metylenklorid i utomhusluften på verksamhetsområdet behöver rening och återvinning uppfylla höga krav. I ansökan uppges att återvinningsgraden för metylenklorid beräknas uppgå till 99,6%. Bolaget hävdar att det, på grund av höga luftflöden, inte är möjligt att rena utsläppen effektivare än vad de gör. Det finns dock andra tillverkare (se t.ex. Tesla⁵³, SK ie technology⁵⁴ och Semcorp⁵⁵) som visar att det går att minska utsläppen till luft. Bolaget har inte på ett tillfredsställande sätt redogjort för möjligheterna till bättre rening eller återvinning.

Risker vid oförutsedda händelser

Bolaget har inte beskrivit risker vid oförutsedda händelser tillräckligt för att kunna visa att arbetstagare inte riskerar att utsättas för oacceptabel exponering av metylenklorid eller dess nedbrytningsprodukter. Bolaget har inte beskrivit risken för eller konsekvenserna av att nedbrytningsprodukter av metylenklorid, exempelvis den mycket farliga gasen fosgen eller den frätande gasen väteklorid, bildas vid en brand eller explosion.

Ansökan behandlar inte risken för eller konsekvenserna av en explosion. Bolaget anger att det under år 2023–2024 har utfört ett antal riskanalyser, men har inte redogjort för innehållet i dem. Vad gäller hanteringen av oförutsedda händelser har bolaget hänvisat till flera rutiner utan att redogöra för innehållet i dem. Bolaget har därmed inte redogjort tillräckligt för risker och konsekvenser vid oförutsedda händelser eller bolagets hantering av sådana risker.

På grund av dessa brister kan ansökan inte beviljas.

Bolaget brister i sitt arbetsmiljöansvar och säkerhetsarbete

Bolaget saknar förmåga och lämplighet att bedriva verksamheten på ett säkert sätt och kan därför inte förväntas skydda arbetstagare från oacceptabel exponering.

⁵³ Tesla Inc., Dichloromethane recovery system, US Patent US20180326350, URL: <https://patentscope.wipo.int/search/en/detail.jsf?docId=WO2018207151&tab=PCTBIBLIO&queryString=ALL&names%3A%28tesla%29&recNum=2&maxRec=2197>.

⁵⁴ SK ie technology, Sustainability Report 2023, <http://eng.skietechnology.com/together/esgreport.asp>.

⁵⁵ Semcorp Annual Report 2023.

Det har i ärenden hos Arbetsmiljöverket och Center mot arbetslivskriminalitet samt i media framkommit uppgifter som bör omöjliggöra beviljande av dispens. Det handlar bland annat om bristande kemikaliehantering, bristande elsäkerhet, bristande skydd för arbetstagare och bristande rutiner för användning av skyddsutrustning. Kemikalieinspektionens prövning behöver ta i beaktning allt som har framkommit om bolaget i avslutade och pågående ärenden hos Arbetsmiljöverket och Center mot arbetslivskriminalitet. I det följande ges en inte uttömmande redogörelse av brister i bolagets arbetsmiljö- och säkerhetsarbete.

Den 29 april 2025 förelades bolaget med vite om 50 000 kronor att senast 27 juni 2025 genomföra ett antal åtgärder för att komma tillrätta med brister i arbetsmiljön.⁵⁶ Arbetsmiljöverket bedömer att det finns brister i bolagets arbetsmiljö kopplade till elsäkerhet som kan leda till att någon blir sjuk eller skadar sig. Elsäkerheten brister under byggandet av den nya byggnaden. Det har förekommit felkoppling av kablage och ojordade kablar. Det har varit osäkert om vissa av de arbetstagare som har utfört elinstallationer har haft behörighet för det. Bolaget hävdade att en riskbedömning avseende elsäkerhet hade genomförts men Arbetsmiljöverket konstaterade att bedömningen inte utgjorde en riskbedömning enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter. Arbetsmiljöverket konstaterade därmed att en undersökning och riskbedömning avseende elsäkerheten på byggarbetsplatsen inte har genomförts, och att detta kan resultera i att bolaget förbiser risker som kan leda till allvarig kroppsskada eller död.

Av handlingar i ärendet hos Arbetsmiljöverket⁵⁷ framkommer att arbetsmiljöombudet, som ansvarar för elsäkerheten på arbetsplatsen, vid flera tillfällen hade rapporterat risker kopplade till felaktiga elinstallationer och att bolaget trots dessa varningar inte vidtog nödvändiga åtgärder för att eliminera farorna. Det regionala arbetsmiljöombudet förklarade för bolaget att man stod inför en akut fara, där risken för elstötar kunde leda till allvarliga skador eller dödsfall.

I oktober och november 2024 genomförde Arbetsmiljöverket inspektioner av bolagets arbetsmiljöarbete.⁵⁸ Flera brister uppdagades.

- Bolaget hade inte tillräckligt undersökt de fysiska arbetsförhållandena i verksamheten eller bedömt riskerna för att arbetstagarna skulle drabbas av ohälsa och olycksfall i arbetet.
- Skriftliga riskbedömningar saknades.
- Bolaget hade förtecknat de kemiska riskkällor som finns eller bildas i verksamheten felaktigt. Det framgick inte av förteckningen om det finns ett hygieniskt gränsvärde eller vilka andra särskilda regler som gäller.
- Hanterings- och skyddsinstruktioner, som behövs vid hanteringen av kemiska riskkällor, angav inte tydligt vilken typ av skyddsutrustning som ska användas.
- Anordning för spolning av ögon förvarades långt från platsen där kemiska produkter hanteras.
- Bolaget uppvisade okunskap om risker med litiumjonbatterier, inte minst vid laddning av batterierna.
- Ställage saknade märkning med uppgifter om maxlast.

Vid en inspektion av Arbetsmiljöverket i september 2024 uppmärksammades brister i arbetsmiljön på byggarbetsplatsen. Arbetsmiljöverket förbjöd bolaget att låta utföra arbete på viss höjd om inte vissa villkor var uppfyllda. Vid ett uppföljningsbesök i november 2024 kunde Arbetsmiljöverket konstatera att villkoren inte var uppfyllda. I november 2024 upptäcktes vid en

⁵⁶ Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671.

⁵⁷ Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671, dokumentnummer 2024/065671-1.

⁵⁸ Arbetsmiljöverkets ärenden 2024/052940 och 2024/065360.

inspektion att det saknades erforderliga skyddsanordningar och säkerhetsåtgärder på byggarbetsplatsen.⁵⁹

I januari 2025 rapporterades det om att det inom Center mot arbetslivskriminalitet, region öst, pågår en utredning av de kinesiska arbetarnas villkor på bolaget.⁶⁰

Av bolagets egen förteckning över incidenter och olyckor under 2024⁶¹ framkommer att läckande containrar med flytande kemikalier hade placerats på plats utan uppsamlingskärl. Kemikalien hade börjat läcka in i dagvattenavloppet och upptäcktes av en tillfällighet. Det redogörs också för en incident där en arbetstagare fått en droppe slurry från en hink i ögat.

Det pågår en förundersökning som har någon koppling till bolaget, på vilket sätt är okänt för undertecknarna. Arbetsmiljöverket har nekat till att lämna ut handlingar med hänvisning till förundersökningssekretess.

Det har i media framkommit ytterligare uppgifter om brister i verksamheten.⁶² Arbetstagare på fabriken vittnar om farliga arbetsmoment, farliga utsläpp, tunga lyft och avstängd ventilation. Det uppges finnas stora problem med säkerheten, bland annat har det rapporterats att maskinerna är direktimporterade från Kina och att de saknar CE-märkning och jordad el. Det vittnas om stora problem med ventilationen och att den många gånger stängs av för att mätningar av luftfuktighet i lokalerna ska bli rätt. Det förs fram uppgifter om att skyddsutrustningen inte är genomtänkt och därför inte fungerar i praktiken. Det framkommer att personalen håller slurryn i hinkar som de sedan själva också får lyfta, bära och hålla i en maskin. Det vittnas om att det bildas ångor av pulver av slurryn, att det inte finns några ansiktsmasker för de som blandar slurryn, att nästan ingen använder handskar och att det inte finns skyddsglasögon.

I media redogörs vidare för tunga lyft utan hjälpmedel, antingen för att hjälpmedel saknas eller för att personalen inte har fått använda de hjälpmedel som finns installerade. Det har framkommit oro över att bli krossad vid städning av maskiner. Det vittnas om mycket långa arbetspass, hemliga skift och övervakning av personalen. Det framkommer uppgifter om att de kinesiska arbetstagarna får lägre löner och att de ibland ska ha fått sova på fabriken mellan passen. Det rapporteras om att baracker byggs på verksamhetsområdet för att arbetstagare ska kunna bo i dem. En person har visat sig ha arbetat på fabriksområdet utan att registreras i den loggbok där alla ska registreras, vilket tyder på en

⁵⁹ Arbetsmiljöverkets ärenden 2024/049816 och 2024/068831.

⁶⁰ Dagens Arbete, "Center mot arbetslivskriminalitet utreder kinesiska arbetares villkor på Senior Material", <https://da.se/2025/01/center-mot-arbetslivskriminalitet-utreder-senior-material/>, publicerad 2025-01-31.

⁶¹ Arbetsmiljöverkets ärende 2024/065671, dokumentnummer 2024/065671-10.

⁶² Dagens Arbete, "Personalen larmar om arbetsmiljön på Senior: "Har varit katastrof hela vägen"", <https://da.se/2024/08/personalen-larmar-om-arbetsmiljon-pa-senior-har-varit-katastrof-hela-vagen/>, publicerad 2024-08-26 och uppdaterad 2024-09-04.

Dagens Arbete, "Center mot arbetslivskriminalitet utreder kinesiska arbetares villkor på Senior Material", <https://da.se/2025/01/center-mot-arbetslivskriminalitet-utreder-senior-material/>, publicerad 2025-01-31.

Dagens Arbete, "Vittnesmål från kinesisk arbetare: långa arbetsdagar, halverad löstälön", <https://da.se/2024/08/vittnesmal-fran-kinesisk-arbetare-langa-arbetsdagar-halverad-lagstalon/>, publicerad 2024-08-27.

Dagens Arbete, "Uppgifter: Kinesiska arbetare jobbar olagligt långa arbetspass: 'Som slavar'", <https://da.se/2024/08/kinesiska-arbetare-tvingas-jobba-olagligt-langa-arbetspass-jobbar-som-slavar/>, publicerad 2024-08-26.

Dagens Arbete, "Ukrainska byggarbetare utan lön på Senior – protesterade utanför fabriken: 'I praktiken daglönare'", <https://da.se/2025/01/ukrainska-byggarbetare-utan-lon-pa-senior/>, publicerad 2025-01-30.

allvarlig säkerhetsbrist. Flertalet arbetstagare från Ungern och Lettland har inte registrerats på det sätt som skulle ha gjorts. Det är vidare en stor omsättning på personal, särskilt chefer och processoperatörer.

Sammanfattningsvis är det tydligt att bolaget saknar kunskap om arbetsmiljö och lagstiftning om arbetsmiljö. Bolaget har visat likgiltighet inför de risker för ohälsa och olycksfall som arbetstagare kan drabbas av till följd av bolagets verksamhet, inklusive de risker som kemikaliehantering medför. Bolaget har inte i tillräcklig utsträckning bemödat sig med att bedöma eller säkerställa säkerheten för arbetstagarna förrän bristerna i verksamheten har påpekats för bolaget. Inte heller efter påpekanden har tillräckliga åtgärder vidtagits. Det är anmärkningsvärt att det förekommer problem med ventilation och skyddsutrustning, eftersom detta är avgörande för att skydda arbetstagarna mot exponering av metylenklorid. Det är också värt att påpeka att om arbetstagare i framtiden skulle sova på fabriken eller inom verksamhetsområdet mellan arbetspass skulle de riskera högre exponering för metylenklorid än den som de kan utsättas för under en normal arbetsdag. De sammantagna vittnesmålen och myndighetshandlingarna visar att bolagets arbetsmiljö- och säkerhetsarbete inte lever upp till de synnerligen höga krav som måste ställas för hantering av metylenklorid och att arbetstagarna riskerar utsättas för oacceptabel exponering.

Omedelbar verkställighet kan inte tillåtas

För det fall att Kemikalieinspektionen skulle bevilja dispens, kan omedelbar verkställighet inte tillåtas. Den klara huvudregeln är att beslut inte gäller förrän de har vunnit laga kraft och att verkställighetsförordnande kan meddelas endast i undantagsfall. Huvudregeln måste anses gälla i ännu högre grad när dispens endast får medges vid synnerliga skäl. Bolaget har inte visat att det föreligger sådana konkreta skäl för omedelbar verkställighet som motiverar undantag.

Inget väsentligt allmänt eller enskilt intresse

Bolaget åberopar sitt eget intresse av att undvika ekonomisk förlust som ett väsentligt intresse. Som dispensansökan får förstås, bygger företagets hela ekonomiska stabilitet på att det även i fortsättningen får dispens från förbudet mot metylenklorid. Om Kemikalieinspektionen beslutar om omedelbart verkställande med hänvisning till bolagets ekonomiska intressen, förfelas därför syftet med förbudet. Risker är att bolaget låser fast sig vid användningen av metylenklorid. Bolaget hänvisar till utvecklingen av ett metylenkloridfritt tillverknings sätt. Bolaget har dock inte visat en trovärdig tidsplan för när alternativet kan börja användas på fabriken i Eskilstuna. Det innebär att samma argument skulle kunna användas vid kommande dispensansökningar. Argumentet om att undvika ekonomisk förlust ska därför inte beaktas. Även det faktum att dispensen är tidsbegränsad saknar betydelse. Detta gäller i ännu högre grad eftersom dispens redan medgetts en gång.

Bolaget åberopar också att minskad produktion i väntan på laga kraft skulle påverka dess kunder och, i slutändan, produktionskapaciteten hos svenska och europeiska batteritillverkare. Då bolaget ännu inte har någon produktion som involverar användning av metylenklorid i verksamheten, synes det osannolikt att en risk för minskad produktionskapacitet med följder för bolagets kunder samt svenska och europeiska batteritillverkare skulle vara reell. För det fall Kemikalieinspektionen ändå skulle överväga att påverkan på kunderna skulle utgöra ett väsentligt intresse, behöver Kemikalieinspektionen förelägga bolaget om att inge underlag till styrkande av nämnda påverkan.

Det framgår inte om bolaget menar att batteriproduktion skulle vara ett väsentligt allmänt intresse. Detta kan dock inte godtas. Enligt förarbetena avses med väsentligt allmänt intresse "angelägna samhällsintressen", till exempel "upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet och avvärjandet av fara för någons liv eller hälsa".⁶³ Batteriproduktion går inte att jämföra med detta. Dessutom finns det, som framgår ovan, alternativa sätt att tillverka separatorer och batterier.

Vidare ska verkställighetsförordnande bara meddelas när det väsentliga intresset *kräver* det. Enligt förarbetena "kan [detta] framför allt handla om fall när det bedöms finnas behov av att avvärja ett akut hot mot liv eller hälsa eller betydande egendomsvärden, t.ex. i samband med en naturkatastrof, en skogsbrand, en allvarlig olycka eller liknande".⁶⁴ I detta fall handlar det inte om ett plötsligt uppkommet, akut hot mot egendomsvärden. Tvärtom har processen med tidsbestämda dispenser varit förutsebar för bolaget och dess kunder. Bolaget har hela tiden vetat att en ny dispens skulle behövas. Bolaget bör därför självt stå eventuella risker. Att bolagets alternativa metod inte är färdig kan därför inte heller tas i beaktande. Det får falla på bolaget att det inte har ansökt om förnyad dispens med mer framförhållning. Likaså får bolagets kunder anses behöva stå för risken, om de inte har undersökt vilka dispenser som krävs innan avtal med bolaget ingåtts.

Det finns stora anledningar att avvakta med verkställighet

Det finns mycket stora anledningar att avvakta med att verkställa beslutet. Syftet med förbudet mot metylenklorid utgör i sig ett väsentligt allmänt intresse, nämligen att skydda miljön samt människors liv och hälsa. Detta faktum måste tillmätas betydelse för frågan om verkställighetsförordnande.⁶⁵

Därutöver innebär den aktuella dispensansökan särskilt stora anledningar att avvakta med verkställighet. Det rör sig om mycket stora mängder metylenklorid. Bolagets underlag om användningen är, som framgår ovan, bristfälligt och motsägelsefullt. Det beskriver inte tillräckligt tydligt på vilka sätt anställda skyddas från exponering under normala förhållanden. Ansökan innehåller heller inte tillräcklig beskrivning av risken för utsläpp vid olika slags olyckor, bränder och sabotage.⁶⁶ Då bolaget inte har visat hur riskerna med metylenklorid ska hanteras, kan omedelbar verkställighet omöjligen godkännas. Det finns vidare allvarliga betänkligheter gällande bolagets säkerhets- och arbetsmiljöarbete.⁶⁷ Bolaget har alltså inte visat att det kan anföras ett verkställighetsförordnande.

Förvaring och användning av metylenklorid innebär risk för skada, framför allt för de som arbetar i fabriken, men även för närboende. Risken för skada uppkommer redan när metylenklorid forslas in i och förvaras i fabriken. Särskilt om en olycka skulle inträffa, kan konsekvenserna av denna inte återgå utan riskerar tvärtom att medföra oåterkalleliga följder, inte minst för de som arbetar i fabriken. Kortvarig, kraftig exponering av metylenklorid kan i värsta fall medföra akuta dödsfall.⁶⁸⁶⁹ Bolagets påstående om att verkställigheten skulle kunna återgå och att en dispens inte skulle få oåterkalleliga följder stämmer alltså inte. Det är fråga om stora risker med allvarliga följder, både vid normala förhållanden och vid oväntade händelser. Det är inte helt vetenskapligt fastställt vilka halter och hur

⁶³ Prop. 2016/17:180 s. 326.

⁶⁴ Prop. 2016/17:180 s. 326.

⁶⁵ Jfr RÅ 1998 ref. 48.

⁶⁶ Se ovan och Gunnar Johansons expertyttrande.

⁶⁷ Se ovan.

⁶⁸ Gunnar Johansons expertyttrande.

⁶⁹ Vetenskapligt Underlag för Hygieniska Gränsvärden 34. Diklormetan (Metylenklorid). Arbete och hälsa 49 (2015) 91-118.

lång tids exponering av metylenklorid som krävs för att ämnet ska påverka hälsan. Försiktighetsprincipen måste tillämpas i frågan om omedelbar verkställighet.

Sammanfattningsvis medför syftet med förbudet mot metylenklorid, den stora mängden av ämnet och bolagets oförmåga att visa hur riskerna ska minimeras att det finns stora anledningar att avvakta med verkställighet.

Rättssäkerhet talar emot omedelbar verkställighet

Så vitt vi har hittat saknas rättsfall där godkänd dispens av metylenklorid har prövats i sak. Domstolspraxis angående dispens för förbjudna ämnen inom industrin är även i övrigt begränsad. Det är av vikt för rättstillämpningen att det finns möjlighet att dessa frågor prövas i domstol. De rättssäkerhetsskäl som 35 § förvaltningslagen ska skydda gör sig därför gällande i ännu högre grad. De som har rätt att överklaga behöver ges en reell möjlighet att få en eventuell dispens överprövad i domstol. Detta är ytterligare ett skäl för Kemikalieinspektionen att inte medge verkställighetsförordnande.⁷⁰

Avslutning

Vid prövningen av dispens från förbudet mot metylenklorid måste myndigheten göra en mycket restriktiv bedömning. Kunskapen om metylenklorids skadlighet framträder allt klarare för varje år som går. I bedömningen av dispens måste Kemikalieinspektionen ta hänsyn till den senaste forskningen om metylenklorids skadlighet. Bolaget har inte visat att det saknas mindre skadliga alternativ till metylenklorid. Bolagets utredning om exponering är otillräcklig och kan inte ligga till grund för ett beviljande av dispens. Bolaget kan inte förväntas bedriva verksamheten på ett säkert sätt. Mot denna bakgrund kan det konstateras att synnerliga skäl enligt 5 kap. 5 § KIFS 2017:7 inte föreligger i det aktuella fallet. Dispens bör därmed inte beviljas.

För det fall att Kemikalieinspektionen medger dispens, kan omedelbar verkställighet inte medges på grund av att väsentliga intressen saknas och att det finns anledning att avvakta av tungt vägande hälsoskydds- och rättssäkerhetsskäl.

⁷⁰ Jfr analogivis NJA 2012 s. 623 p. 14.